

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# تعزیرات در نظام قضایی اسلام

محمد سلیمی

قاضی دیوان عالی کشور

سرشناسه: سلیمی، محمد، ۱۳۳۳ -

عنوان و نام پدیدآور: تعزیرات در نظام قضایی اسلام/ محمد سلیمی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۱۲۹-۰۰-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: تعزیرات (فقه)

موضوع: (Ta'zir punishment) Islamic law

موضوع: مجازات -- مذهب‌های اسلامی -- اسلام

موضوع: Punishment -- Religious aspects -- Islam

موضوع: مجازات

موضوع: (Punishment) Islamic law

شناسه افزوده: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

رده بندی کنگره: ۱۹۵/۶BP/س ۱۳۹۵

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۳۴۷۷۷

وب سایت: [www.ujsas.ac.ir](http://www.ujsas.ac.ir) تلفن: ۰۲۱)۶۶۷۶۲۵۷۳ - دبستی: ۱۱۳۳۹۱۳۶۱۵

دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، معاونت پژوهشی، حصارک، نرسیده به چهارراه کالج،

خ خارک، شماره ۲۰، ط سوم

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

عنوان: تعزیرات در نظام قضایی اسلام

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم قضایی خدمات اداری

تیراژ و نوبت چاپ: ۵۰۰ نسخه، اول، ۱۳۹۶

ناظر و ویراستار علمی: ابوالقاسم فلاحي

طراح جلد: رسول احمدزاده

صفحه آرا: زهرا طالعی

## فهرست مطالب

|                                               |    |
|-----------------------------------------------|----|
| پیشگفتار.....                                 | ۹  |
| مقدمه.....                                    | ۱۱ |
| فصل اول: مجازات در نظام کیفری اسلام.....      | ۱۵ |
| گفتار اول: اهداف مجازات.....                  | ۱۶ |
| ۱. رفع موانع رشد انسانی.....                  | ۱۶ |
| ۲. جلوگیری از قدامت کتب.....                  | ۱۷ |
| ۳. بازدارندگی ارار تکالیف ناهنجاری ها.....    | ۱۸ |
| گفتار دوم: انواع مجازات.....                  | ۱۹ |
| ۱. حدود.....                                  | ۱۹ |
| ۲. قصاص.....                                  | ۲۲ |
| ۳. دیات.....                                  | ۲۳ |
| ۴. کفارات.....                                | ۲۶ |
| ۵. تعزیرات.....                               | ۲۷ |
| فصل دوم: ماهیت مجازات تعزیری.....             | ۲۹ |
| گفتار اول: مفهوم شناسی تعزیر.....             | ۳۰ |
| ۱. معنای لغوی تعزیر.....                      | ۳۰ |
| ۲. تعزیر در اصطلاح فقها.....                  | ۳۳ |
| گفتار دوم: تفاوت تعزیر با سایر مجازات ها..... | ۴۴ |
| ۱- تفاوت از جهت موضوع.....                    | ۴۴ |
| ۲- تفاوت از جهت نوع مجازات.....               | ۴۴ |
| ۳- تفاوت از جهت میزان مجازات.....             | ۴۵ |
| گفتار سوم: فلسفه وضع مجازات های تعزیری.....   | ۴۷ |

|    |                                                                    |
|----|--------------------------------------------------------------------|
| ۴۸ | تغییر ناپذیری مسلمات احکام.....                                    |
| ۵۳ | فصل سوم: قلمرو مجازات‌های تعزیری.....                              |
| ۵۴ | گفتار اول: دیدگاه‌ها در تعیین قلمرو مجازات تعزیری.....             |
| ۵۴ | ۱- مشروعیت تعزیر نسبت به همه گناهان.....                           |
| ۵۴ | الف) گروه اول.....                                                 |
| ۵۶ | ب) گروه دوم.....                                                   |
| ۵۸ | ۲- اختصاص تعزیر به گناهان کبیره.....                               |
| ۶۱ | ۳- اختصاص تعزیر به موارد منصوص و.....                              |
| ۶۴ | گفتار دوم: مبانی و مسلمات دیدگاه‌ها.....                           |
| ۶۴ | (۱) دلیل قائلین به اختصاص تعزیر به گناهان کبیره.....               |
| ۶۵ | (۲) دلیل نظریه اختصاص تعزیر به موارد منصوص.....                    |
| ۶۵ | (۳) ادله نظریه جواز تعزیر نسبت به همه گناهان.....                  |
| ۶۵ | الف) دلیل اول: روایات «کلّ من خالف الرّاع فعلیه حدّ او تعزیر»..... |
| ۶۸ | کیفیت استدلال به این روایات.....                                   |
| ۷۰ | بررسی چند اشکال.....                                               |
| ۷۶ | ب) دلیل دوم: حکم به قتل مرتکبین کبائر در مرتبه سوم.....            |
| ۷۷ | ج) دلیل سوم: الغای خصوصیت.....                                     |
| ۷۸ | د) دلیل چهارم: اجماع.....                                          |
| ۷۹ | نقد استدلال به اجماع.....                                          |
| ۸۱ | فصل چهارم: مرجع تعیین حکم تعزیری.....                              |
| ۸۶ | گفتار اول: اقوال فقها.....                                         |
| ۸۶ | ۱. دیدگاه شیخ مفید (ره).....                                       |
| ۸۸ | ۲. دیدگاه شیخ طوسی (ره).....                                       |
| ۹۰ | ۳. دیدگاه ابوالصلاح حلبی (ره).....                                 |

|     |                                                       |
|-----|-------------------------------------------------------|
| ۹۰  | ۴. دیدگاه ابن ادریس (ره)                              |
| ۹۲  | ۵. دیدگاه محقق حلّی (ره)                              |
| ۹۲  | ۶. دیدگاه شهید اول (ره)                               |
| ۹۴  | گفتار دوم: بررسی دلایل و مستندات مسأله                |
| ۹۴  | ۱. الهی بودن منصب قضا                                 |
| ۹۵  | الف) آیات ناظر بر الهی بودن منصب قضا                  |
| ۹۶  | ب) روایات ناظر بر نبوی بودن منصب قضا                  |
| ۱۰۰ | ۲. تفویض منصب قضا و اتمام تبعیت منصوبین               |
| ۱۰۱ | الف) رفتار رسول نبوی اسلام (ص)                        |
| ۱۰۲ | ب) رفتار امیرالمؤمنین (ع)                             |
| ۱۰۲ | ج) عهدنامه مالک اشتر                                  |
| ۱۰۳ | د) منع از رجوع به قضات جور                            |
| ۱۰۷ | فصل پنجم: نوع تعزیر (عدم انحصار تعزیر در آیه)         |
| ۱۱۳ | گفتار اول: ادله نظریه تعمیم و عدم انحصار تعزیر در آیه |
| ۱۱۴ | ۱. استدلال صاحب جواهر                                 |
| ۱۱۵ | ۲. معنی لغوی تعزیر                                    |
| ۱۱۵ | ۳. تعزیر در تعبیر فقها                                |
| ۱۱۸ | ۴. تعزیر به معنی تأدیب                                |
| ۱۲۱ | ۵. روایات                                             |
| ۱۲۱ | الف) روایات ناظر بر تعزیر به معنی مطلق حکم حبس        |
| ۱۲۲ | - شهادت به ناحق                                       |
| ۱۲۲ | - زورگیری                                             |
| ۱۲۳ | - جیب‌بری                                             |
| ۱۲۴ | - خیانت                                               |

- ۱۲۷..... قتل -
- ۱۲۷..... دین -
- ۱۲۸..... غضب -
- ۱۲۹..... عالم فاسق و طیب جاهل -
- ۱۲۹..... زن بدکاره -
- ۱۳۰..... (ب) روایات ناظر بر تعزیر بر معنی حبس ابد -
- ۱۳۱..... امر به قتل -
- ۱۳۱..... مسک -
- ۱۳۳..... فراری -
- ۱۳۴..... (ج) روایات ناظر بر تعزیر مجرمانی غیر از ضرب و حبس -
- ۱۳۴..... مجازات مالی -
- ۱۳۴..... گرداندن مجرم در میان مردم -
- ۱۳۵..... ملوث ساختن مجرم -
- ۱۳۶..... ۶. تعابیر موجود در متون روایی -
- ۱۳۷..... الف) اهانت و تعریض -
- ۱۳۸..... ب) رباخواری و سرقت -
- ۱۳۹..... ج) وطی بهائم -
- ۱۴۰..... د) آکل میته، خون یا گوشت خوک -
- ۱۴۰..... ۷. استدلال خاص موجود در برخی روایات -
- ۱۴۱..... ۸. اقتضای مدیریت صحیح جامعه -
- ۱۴۳..... گفتار دوم: ادله نظریه انحصار تعزیر در ضرب تازیانه -
- ۱۴۵..... ۱. سیره عملی ولات و تعابیر فقها -
- ۱۴۵..... ۲. اصل عدم جواز تعزیر به غیر تازیانه -
- ۱۴۶..... ۳. دوران امر بین تعیین و تخیر -

|          |                                                                         |
|----------|-------------------------------------------------------------------------|
| ۱۴۶..... | ۴. اخبار کثیره.....                                                     |
| ۱۴۸..... | ۵. التعزیر دون الحد.....                                                |
| ۱۴۹..... | گفتار سوم: نقد ادله نظریه انحصار.....                                   |
| ۱۴۹..... | ۱- روایات مربوط به تعیین شلاق برای قرار گرفتن دو نفر زیر پوشش واحد..... |
| ۱۵۱..... | ۲- روایات مربوط به شهود زور.....                                        |
| ۱۵۲..... | ۳- روایات مربوط به زناى نابالغ یا زن بالغه.....                         |
| ۱۵۳..... | ۴- روایات مربوط به توهین و تعریض.....                                   |
| ۱۵۷..... | <b>فصل ششم: تناسب مجازات با جرم.....</b>                                |
| ۱۶۰..... | گفتار اول: تناسب مجازات با جرم در حدود و قصاص.....                      |
| ۱۶۰..... | ۱- منابع اسلامی و اهتمام خاص به تناسب نازات با جرم.....                 |
| ۱۶۱..... | ۲- مصادیقی از حدود و تناسب مجازات با جرم.....                           |
| ۱۶۲..... | ۳- قصاص و تناسب مجازات با جرم.....                                      |
| ۱۶۳..... | گفتار دوم: تناسب مجازات با جرم در تعزیرات.....                          |
| ۱۶۳..... | ۱- جرایم تعزیری و تناسب مجازات با جرم.....                              |
| ۱۶۶..... | ۲- مماثله کیفر با جرم.....                                              |
| ۱۶۷..... | ۳- مجازات متناسب نه مجازات سایه.....                                    |
| ۱۶۹..... | <b>نتیجه.....</b>                                                       |
| ۱۷۱..... | <b>منابع.....</b>                                                       |

## پیشگفتار

یکی از وظایف و اهداف دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری علاوه بر تربیت نیروهای انسانی متخصص و متعهد قضایی و اداری مورد نیاز قوه قضائیه و سازمان‌های تابعه، انجام مطالعات و پژوهش‌های کاربردی و تولید دانش مورد نیاز نظام قضایی کشور و چاپ و انتشار این آثار می‌باشد.

معاونت پژوهشی دانشگاه علوم قضایی با توجه به شرایط و امکانات دانشگاه و با در نظر گرفتن نیازهای پژوهشی قوه قضائیه مبتنی بر مسائل و چالش‌های علمی و قضایی پیش‌رو، طرح چاپ و انتشار پژوهش‌های فاخر و کاربردی در حوزه‌های مختلف حقوقی قضایی را در دستور کار خود قرار داده است. بر همین اساس، علاوه بر چاپ آثار ارزشمند اعضای محترم هیأت علمی، انتشار پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری دانشجویان نیز آثار علمی ارزشمند قضات محترم دستگاه قضا که حاصل اندوخته‌های علمی و تجربیات عملی آن‌هاست، به عنوان بخشی از این سیاست ترسیم شده است. هدف از این اقدام، ضمن قدردانی از زحمات و تلاش‌های علمی صاحبان قلم، تولید دانش و ادبیات در زمینه‌های مختلف حقوقی و قضایی و کمک به حل مسائل و رفع کاستی‌های نظام قضایی می‌باشد.

یکی از حوزه‌های مهم دانش حقوق، حقوق مجازات است که قواعد آن حاکم بر رفتار افراد جامعه بوده و از طریق تهدید به مجازات، از ارتکاب جرم‌های اساسی جامعه صیانت می‌کند. از جمله مجازات‌های پیش‌بینی شده در نظام عدالت کیفری ایران «تعزیر» است که به عنوان یک مجازات شرعی، عمیقاً الهام گرفته از فقه اسلامی است. بنابراین، درک مقررات ناظر به این مجازات، خصوصاً برای دانشجو و محقق دانشگاه علوم قضایی که در آینده متصدی منصب خطیر قضا می‌شوند، مستلزم شناخت مبانی فقهی و موازین شرعی تعزیر در اسلام است. کتاب تعزیرات در نظام قضایی اسلام به قلم حجت‌الاسلام والمسلمین محمد سلیمی قاضی محترم دیوان عالی کشور، در این راستا به رشته تحریر درآمده و با این هدف به زیور طبع آراسته شده است.

## معاونت پژوهشی و فناوری

## دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

فروردین ماه ۱۳۹۶